

Paragraaf A: Weerstandsvermogen en risicobeheersing

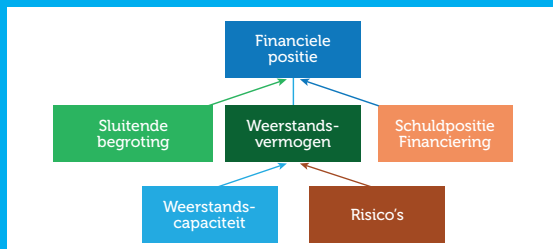
Inleiding

Bij het uitvoeren van ons beleid sturen we actief op het beheersen van risico's door middel van risicomanagement. Een belangrijk instrument is daarbij het nemen van beheersmaatregelen. Daarnaast kunnen risico's opgevangen worden via het weerstandsvermogen.

Het weerstandsvermogen geeft de mate aan waarin de gemeente Veenendaal in staat is om financiële tegenvallers op te vangen. Het weerstandsvermogen wordt berekend door de beschikbare weerstandscapaciteit (beschikbare middelen) af te zetten tegen de benodigde weerstandscapaciteit (risico's). Verder wordt beoordeeld of er voldoende structurele en incidentele middelen zijn om structurele en incidentele risico's op te vangen.

Voor 2018 blijft het van belang om te sturen op een verantwoorde financiële positie door een sluitende begroting, voldoende weerstandsvermogen en een houdbare schuldpositie.

Schematisch ziet dit er als volgt uit:

Weerstandscapaciteit

De gemeentelijke weerstandscapaciteit bedraagt per 1 januari 2018 € 30,9 miljoen en bestaat uit de algemene reserve, de onbenutte belastingcapaciteit, de post "onvoorziene uitgaven" en stille reserves.

De gemeentelijke weerstandscapaciteit op 1 januari 2018 (in miljoenen)

Algemene Reserve	21,0
Onbenutte belastingcapaciteit	5,0
Onvoorziene uitgaven	0,1
Stille reserves	0,8
Bestemmingsreserve Sociaal Domein	3,0
Startersleningen	1,0
Totaal	30,9

In de algemene reserve is € 21 miljoen beschikbaar voor het afdekken van risico's. De minimale stand van de Algemene Reserve bedraagt € 16,5 miljoen (incidentele capaciteit). De onbenutte belastingcapaciteit bedraagt € 5,0 miljoen (structurele capaciteit). Voor onvoorziene uitgaven is € 0,1 miljoen beschikbaar (incidentele capaciteit). De stille reserves bedragen € 0,8 miljoen (incidentele capaciteit). De bestemmingsreserve Sociaal Domein wordt voor € 3 miljoen meegerekend in de weerstandscapaciteit. De bestemmingsreserve Startersleningen voor € 1 miljoen. Alleen bij bijzondere omstandigheden kan de gemeenteraad de bestemming van deze reserves aanpassen. De reserve loonkosten ad. € 0,7 miljoen is opgenomen in de reserve bedrijfsvoering en wordt niet langer als alternatief aanwendbaar beschouwd.

Bij deze programmabegroting zijn de risico's die de gemeente loopt geactualiseerd. De omvang van de risico's, inclusief de raming- en bedrijfsvoeringrisico's, bedragen € 53 miljoen (€ 66 miljoen 2017). De daling van € 13 miljoen weerspiegelt de verbetering van de economie en is het gevolg van de daling van de omvang van de risico's bij DEVO, de grondexploitaties, de 3 decentralisaties en de 2e fase van het ontmoetingshuis. Het risico bij de nieuwe Wet modernisering Vpb-plicht overheids-ondernemingen VPB is met € 0,5 miljoen toegenomen. Dit op basis van nieuwe inschattingen.

In 2018 komen ook nieuwe risico's op de gemeente af. Vooral de Omgevingswet, in mindere mate de verbreding van rondweg-oost en informatiebeveiliging zijn belangrijke uitdagingen voor de gemeente met de nodige onzekerheden.

Omgevingswet

Op dit moment is het nog steeds onzeker wanneer de Omgevingswet in werking treedt. De minister heeft gezien de complexiteit aangegeven dat de geplande ingangsdatum van de Omgevingswet per 1 juli 2019, is uitgesteld. Het doel van deze wet is te zorgen voor een gezonde en veilige fysieke leefomgeving. De gemeente bereidt zich voor om de wet uit te kunnen voeren. Het uitvoeren van de wet zal van grote invloed zijn op de gemeentelijke organisatie. De materie is complex en brengt naast financiële risico's ook andere risico's met zich mee. De risico's worden in 2018 nader geïnventariseerd en gekwantificeerd.

Verbreiding rondweg-oost

De provincie heeft de gemeente gevraagd om bij de actualisering van het bestemmingsplan Veenendaal-oost rekening te houden met een eventuele verbreding van Rondweg-oost.

Informatie- c.q. privacy beveiliging

Door de technologische ontwikkelingen vraagt de beveiliging van informatie steeds meer de aandacht. De bescherming van

privacy is daar een onderdeel van. Ook het beveiligen van geheime informatie vraagt om aandacht zodat de gemeentelijke risico's binnen de perken blijven.

In de hiernavolgende tabel is een overzicht opgenomen van de 7 belangrijkste risico's. Het betreft hier risico's waarvan de omvang hoger is dan € 0,5 miljoen en een kans van 50% of meer. De opgenomen risico's zijn allen extern van karakter.

Belangrijkste risico's (van groot naar klein)	Beheersmaatregelen	Kans	Max. financieel gevolg
Gemeente staat voor 100% borg voor de financiering van DEVO door de banken. De verbetering van het exploitatieresultaat van DEVO blijft achter bij de prognose als gevolg van vertraging in de realisatie van het volloopschema van de aan te sluiten woningen op het warmtenet en als gevolg van prijsontwikkelingen op de energiemarkt.	- Borgstelling van 50% door de Quattro-partijen - Verstrekken van zekerheden via hypotheek en pandrechten door DEVO aan de gemeente - Toestemming van de gemeente voor de opname van het variabele deel van de financiering door DEVO - Monitoring van de ontwikkeling van het exploitatieresultaat van DEVO - Tijdige bijstelling van het businessmodel door DEVO	50%	€3.1 miljoen (i)
De parkeerexploitatie blijft achter bij de prognoses.	- Promotie van Veenendaal - Vitale binnenstad - Bijstellen en monitoren parkeerbeleid	50%	€0,5 miljoen (s)
Financiële tegenvallers bij gemeenschappelijke regelingen	- Monitoring gemeenschappelijke regelingen.	50%	€1 miljoen (i)
Bezuinigingen door het Rijk op de algemene uitkering.	- Monitoren ontwikkelingen bij het Rijk. - Tijdig anticiperen op ontwikkelingen die een negatief financieel gevolg hebben.	50%	€1 miljoen (s)
De woningbouw in Veenendaal-oost verloopt trager dan gepland, waardoor extra financieringsmiddelen moeten worden aangetrokken. Dit kan extra rente kosten en aanvullende borgstelling met zich meebrengen.	- Sturen op ontwikkelproces en grondexploitatie. - De private partners in Quattro dragen 50% van het risico op basis van de historische kostprijs. - Gemeentelijke vertegenwoordiging in directie, commissarissen en aandeelhouders	50%	€1 miljoen (i)
Impact nieuwe Wet modernisering Vpb-plicht overheidsondernemingen VPB	- Bij de beleidsvoorbereiding maatregelen nemen en voldoende capaciteit reserveren om tot een verantwoorde invoering te komen.	50%	€1 miljoen (i)
Het lukt IW4 niet om de bedrijfsvoering aan te passen aan de nieuwe situatie van de sociale werkvoorziening bedrijven, waardoor er exploitatietekorten ontstaan. De verwachte tekorten bij IW4 lopen hierdoor de komende jaren op.	- Helder inzicht in de mogelijkheden de exploitatie positief te beïnvloeden en de financiële effecten hiermee goed in beeld te brengen. - Daarnaast zal vanuit de gemeenten er op moeten worden toegezien dat ook voortvarend de benodigde maatregelen door IW4 worden uitgevoerd.	50%	€0,75 miljoen (i)

(i) = incidenteel risico

(s) = structureel risico

Incidentele risico's - incidentele weerstandcapaciteit

Uit bovenstaande risicotabel blijkt dat voor € 6,85 miljoen aan grote incidentele risico's aanwezig zijn. Er is voor € 25,9 miljoen aan incidentele weerstandcapaciteit beschikbaar. (Algemene reserve € 21 miljoen, Stille reserves, Onvoorzien en alternatief aanwendbare bestemmingsreserves € 4,9 miljoen). Er is dus voldoende incidentele capaciteit aanwezig om incidentele risico's op te vangen.

Structurele risico's - structurele weerstandcapaciteit.

Uit bovenstaand overzicht blijkt dat voor € 1,5 miljoen aan grote structurele risico's aanwezig zijn. Er is voor een bedrag van € 5 miljoen (onbenutte belastingcapaciteit) aan structurele weerstandcapaciteit beschikbaar. Ook hier is sprake van een uitstekende verhouding.

Op grond van het voorgaande kan geconcludeerd worden dat er een goede balans is in incidentele/structurele risico's en incidentele/structurele weerstandcapaciteit.

Weerstandsvermogen

Om verantwoord met risico's om te gaan, is het noodzakelijk een buffer (weerstandcapaciteit) te hebben. De benodigde weerstandcapaciteit kan lager zijn dan de omvang van de risico's (€ 53 miljoen) aangezien niet alle gemeentelijke risico's die gesignaleerd zijn, tegelijkertijd zullen optreden. Daarnaast zijn er diverse beheersmaatregelen.

Op basis van de risicosimulatie analyse van het Nederlands Bureau voor Risicomanagement blijkt dat bij onze gemeente een buffer (weerstandcapaciteit) van minimaal € 10,1 miljoen nodig is om de risico's verantwoord af te dekken. Met andere woorden: de gemeente kan door het aanhouden van een buffer (weerstandcapaciteit) van € 10,1 miljoen met een zekerheid van 90% (landelijke norm) de aanwezige risico's afdekken.

Ratio weerstandsvermogen

De ratio aanwezige buffer – benodigde buffer bedraagt 3. Deze ratio wordt berekend door de aanwezige buffer van € 30,9 miljoen te delen door de benodigde € 10,1 miljoen voor het verantwoord afdekken (dat is met een zekerheid van 90%) van de aanwezige risico's. Op deze wijze wordt het weerstandsvermogen vastgesteld. In de begroting 2017 bedroeg de ratio 2,1. De toename van de ratio komt zowel door de stijging van het buffer bedrag van € 26,2 (2017) naar € 30,9 (2018) als de daling van de omvang van het bedrag dat nodig is om de risico's af te dekken: € 12,6 (2017) naar € 10,1 in 2018. Alle bedragen in miljoenen euro's.

Jaar	Ratio weerstandsvermogen
2018	3,1
2017	2,1
2016	1,9
2015	1,6
2014	2,5

Ter vergelijking: de provincie Utrecht – onze toezichhouder - heeft in 2017 een ratio van 2,34 (2016 1,84) wat overeenkomt met de classificatie 'goed'.

De beoordeling van de ratio voor 2018 is volgens de systematiek van het Nederlands Bureau voor Risicomanagement 'goed'. (kleiner dan 1 = onvoldoende; tussen 1 en 1,5 = voldoende; tussen 1,5 en 2 = ruim voldoende; groter dan 2 = goed). Daarmee wordt voldaan aan het door de gemeenteraad vastgestelde uitgangspunt van beleid dat het weerstandsvermogen minimaal een ratio groter dan 1 dient te hebben wat overeenkomt met de classificatie voldoende.

Conclusie

Ons weerstandsvermogen voldoet aan het gestelde beleidskader en biedt de mogelijkheid om de risico's die we lopen op te vangen. Nu de economische vooruitzichten verbeteren is het belangrijk om de gemeentelijke weerstandspositie te versterken, zodat we goed voorbereid zijn op mogelijk magere jaren. Alleen zo kan Veenendaal in de toekomst haar kracht vasthouden.

Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Beleidsvoornemens

De weerstandcapaciteit dient minimaal de ratio 1 te hebben wat overeenkomt met de classificatie voldoende.

Jaartal

2017

Verplichte kengetallen financiële positie in de begroting

Het BBV schrijft voor dat in de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing een verplichte basis set van vijf financiële kengetallen moet worden opgenomen.

Kengetallen	Rekening 2016	Begroting 2017	Begroting 2018	Begroting 2019	Begroting 2020	Begroting 2021
Netto schuldquote	80,9	90,0	73,9	77,9	79,8	80,4
Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	75,7	84,2	69,1	72,8	74,7	75,4
Structurele exploitatie ruimte	1,10	0,30	0,33	0,62	0,54	0,64
Solvabiliteitsratio	32,4	30,5	30,9	30,8	29,8	28,9
Grondexploitatie	7,5	5,5	3,6	1,5	1,8	1,7
Belastingcapaciteit	80%	84%	80%	80%	80%	80%

bron: Gemeentelijke meerjarenbegroting (prognose).

De **netto schuldquote** weerspiegelt het niveau van de schuldenlast ten opzichte van de eigen middelen. Dit kengetal geeft een indicatie van de druk van de rentelasten en aflossingen op de exploitatie. Om inzicht te verkrijgen in hoeverre sprake is van doorlenen wordt de netto schuldquote zowel in- als exclusief doorgeleende gelden weergegeven (netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen). Op die manier wordt duidelijk in beeld gebracht wat het aandeel van de verstrekte leningen is en wat dit betekent voor de schuldenlast.

In 2018 daalt de gemeentelijke schuldquote sterk van 90% naar 73,9%. Een daling van 16,1%. Dit wordt voornamelijk veroorzaakt door hogere (incidentele) baten in 2018 van € 23 miljoen uit de grondexploitatie Veenendaal-oost. Vanaf begrotingsjaar 2019 stabiliseren de inkomsten en stijgt de

schuldquote door het omvangrijke Meerjaren Investerings Plan (MIP) met onder andere de nieuwbouw van het Christelijk Lyceum Veenendaal. Als gevolg van het MIP neemt de gemeentelijke schuld ook in 2020 absoluut gezien weer toe nadat deze schuld in 2018 en 2019 is gedaald.

De **solvabiliteitsratio** geeft de verhouding eigen/vreemd vermogen aan en helpt om inzicht te krijgen in welke mate wij in staat zijn aan onze financiële verplichtingen te voldoen. Deze ratio ontwikkelt zich in 2018 positief. Vanaf 2019 neemt de solvabiliteitsratio af. Bij de kadernota 2019 is het vanuit de schuldpositie wenselijk om te beoordelen of het MIP gefaseerd kan worden, dan wel dat de bestaande kredieten nog eens nauwkeurig tegen het licht worden gehouden. De omvang van deze fasering zal ook afhangen van het succes van het nieuwe gemeentelijk beleid om daar waar mogelijk

vastgoed af te stoten. Ons devies blijft daarbij bijsturen nu het kan. Anderzijds zal de solvabiliteitsratio berekening op rekeningbasis altijd iets gunstiger uitvallen dan op begroting basis. Dit vindt zijn oorzaak in de wijze van berekening. Bij de berekening van de solvabiliteitsratio in de rekening wordt namelijk ook het rekening resultaat voor bestemming meegenomen bij de bepaling van het eigen vermogen. Dit levert per definitie een betere score op.

De **structurele exploitatieruimte** wordt bepaald door het saldo van structurele baten en lasten en het saldo van de structurele onttrekkingen en toevoegingen aan reserves gedeeld door de totale baten. Een begroting waarvan de structurele baten hoger zijn dan de structurele lasten is meer flexibel dan een begroting waarbij structurele baten en lasten in evenwicht zijn. Het kengetal **grondexploitatie** geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten.

De **grondexploitatie** kan een forse impact hebben op de financiële positie. De boekwaarde van de voorraden grond is van belang, omdat deze waarde moet worden terugverdiend bij verkoop. Voor de berekening van dit kengetal worden de niet in exploitatie genomen gronden en de bouwgrond in exploitatie bij elkaar opgeteld en gedeeld door de totale baten. Dit kengetal geeft aan dat de gemeente op het terrein van de grondexploitatie steeds minder risico loopt. Dit komt door het afronden van steeds meer complexen dat zorgt voor een daling van de boekwaarde van de complexen.

De **belastingcapaciteit** geeft inzicht hoe de belastingdruk in de provincie of gemeenten zich verhoudt ten opzichte van het landelijke gemiddelde. De toelichting hiervan is opgenomen in paragraaf G Lokale heffingen.